

Biblioteka. Studijų ir mokslo išteklių plėtra 2021 m.

Biblioteka 2021 m. siekė užtikrinti maksimalų studijų ir mokslo informacinį aprūpinimą efektyvias akademinės informacijos paslaugas, tobulino bibliotekos informacinę infrastruktūrą, stiprino darbuotojų ir akademinės bendruomenės informacines ir mokslines komunikacijos kompetencijas.

Siekiant užtikrinti palankiausias sąlygas gerinant studijoms ir mokslui reikalingą infrastruktūrą ir materialiuosius išteklius, ypač elektroninių išteklių valdymą, dalijimąsi jais, išteklių analitiką, bibliotekos veiklai optimizuoti skirtas specialiąsias programines aplikacijas ir kitą pažangų funkcionalumą, ataskaitiniais metais įgyvendintas vienas svarbiausių strateginių uždavinių – įdiegta naujos kartos bibliotekinių paslaugų platforma *Alma (ExLibris)*, veikianti debesų kompiuterijos pagrindais. Ši platforma pakeitė per 20 metų naudotą bibliotekos informacijos sistemą Aleph (ExLibris).

2021 m. bibliotekos išteklių fondas siekė 1,9 mln. (2020, 2019 – 1, 8 mln.) spausdintinių dokumentų bei elektroninių dokumentų. Įsigytų per metus informacijos išteklių kiekis išaugo beveik 33 proc. Didėjo vienam studentui vidutiniškai tenkančių fondo dokumentų skaičius iki 238 (2020 – 192, 2019 m. – 189), o įsigytų – 109 (2020 m. – 72, 2019 – 99). Palyginti su 2020 m. 99 proc. įsigytų dokumentų sudarė elektroniniai, o jų skaičius išaugo 25 proc. Ataskaitiniais metais nuo 5,8 mln. (2020 m.) iki 6,1 mln. išaugo atliktų veiksmų (paieškų, peržiūrų, atsiuntimų) su elektroniniais dokumentais skaičius. Palyginti su 2020 m. augimas beveik 5 proc., palyginti su 2019 m. – 10 proc. Pandemijos sąlygomis ypač išaugo (per 12 proc.) elektroninių dokumentų skaitymas. 35 proc. palyginti su ankstesniais metais sumažėjo spausdintinių dokumentų išduotis. Viena iš priežasčių – 2021 m. karantino apribojimai, kita – tendencija būdinga viso pasaulio akademinėms bibliotekoms. Kuo daugiau informacijos išteklių yra pasiekiami vartotojams elektroniniu formatu, tuo mažesnė yra spausdintinių informacijos išteklių panauda. Spausdintų išteklių išdavimo skaičius mažėjo, nes biblioteka vartotojams siūlė vis daugiau el. išteklių kolekcijų ir duomenų bazių, kurių turinys buvo nuolatos pildomas ir atnaujinamas, todėl vartotojas turėjo prieigą prie naujausio ir aktualiausio turinio.

2021 m. baigėsi nuo 2016 metų trukęs Europos regioninės plėtros fondo projektas „eMoDB.LT3: Elektroninių mokslo duomenų bazių atvėrimas Lietuvai – trečiasis etapas“ (2016-09-20 iki 2021-03-31), kurio dėka Universitetas palankiomis sąlygomis užtikrino prieigą prie daugiau nei 40 reikalingiausių mokslo duomenų bazių, kurių vertė beveik 1,3 mln. eurų, iš jų VDU prisidėjimas per 197 tūkst. eurų.

2019–2021 m. biblioteka dalyvavo Lietuvos aklyjų bibliotekos vykdytame projekte „MoBiLait: mokymosi galimybių atvėrimas žmonėms, negalintiems skaityti įprasto spausdinto teksto, per Lietuvos bibliotekų tinklą“, kurio dėka VDU bendruomenės nariai, negalintys skaityti įprasto spausdinto teksto, įgijo galimybę naudotis 600 įgarsintų lietuvių ir užsienio autorių knygų, skirtų studijoms, mokslui ir savišvietai.

Informacinėms ir mokslinėms komunikacijos kompetencijoms ugdyti bendruomenei buvo prieinami beveik 25 bibliotekos parengti vaizdo mokymai, pagalbos ar instrukcijos lietuvių bei anglų k. apie informacijos išteklių prieigą ir paieškas, etišką šaltinių citavimą studijų ar mokslo darbuose, mokslo duomenis ir grobuoniškus žurnalus ir kt.

Sumažėjus fizinių apsilankymų bibliotekoje beveik 30 proc. palyginti su ankstesniais metais, 127 proc. išaugo virtualūs vartotojų apsilankymai bibliotekos interneto svetainėje ir kitose bibliotekos administruojamose svetainėse.

Informacijos išteklių fondo formavimo principams, kriterijams, šaltiniams, išsigyjamų informacijos išteklių kiekiui, išteklių paieškai ir prieigai, bibliotekos fondo struktūrai, informacijos išteklių fondo stebėsenos rodikliams apibrėžti Rektoriaus įsakymu Nr. 278 patvirtintas „Vytauto Didžiojo universiteto informacijos išteklių fondo formavimo tvarkos aprašas“.

Biblioteka. Mokslo ir meno veiklos rezultatų registravimas, kaupimas ir sklaida 2021 m.

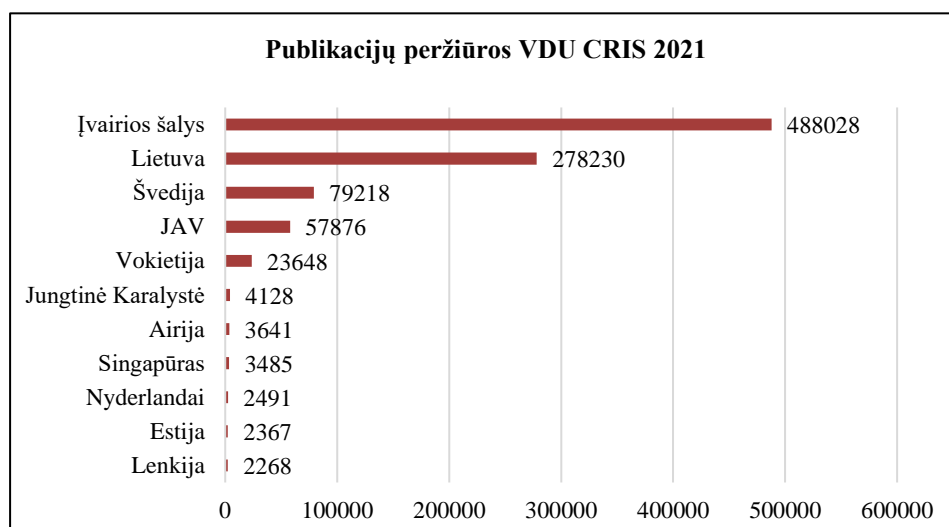
Igyvendinant Universiteto strateginiame plane numatytus tikslus ir uždavinius, susijusius su mokslo ir meno veiklų rezultatų kaupimu ir sklaida, atvirojo mokslo politikos įgyvendinimu, toliau kurta ir plėtotą (nuo 2019 m.) Universiteto Mokslo valdymo informacijos sistema – VDU CRIS (<https://www.vdu.lt/cris>). Tai šiuolaikinė Universiteto mokslo (meno) (toliau – mokslo) produkcijos ir veiklos kaupimo, administravimo, ilgalaikio išsaugojimo bei sklaidos internete infrastruktūra, kurios uždaviniai – pagerinti mokslo produkcijos, veiklos bei mokslininkų pasiekimų matomumą, sklaidą pasaulyje, integraciją į tarptautinę mokslo erdvę, padidinti mokslo produkcijos prieinamumą atvirojoje prieigoje, sukaupti ir užtikrinti ilgalaikį Universiteto mokslinės produkcijos ir veiklos rezultatų išsaugojimą, optimizuoti mokslinės veiklos administravimą.

VDU CRIS sukaupta per 109 tūkst. įvairių Universiteto publikacijų, žurnalų straipsnių, studijų baigiamųjų darbų, daktaro disertacijų kitų leidinių metaduomenų įrašų. Publikacijų duomenų bazėje (PDB) sukaupta per 69 tūkst. (2021 m. – 3,8 tūkst.) mokslo publikacijų, recenzuojamų žurnalų straipsnių, knygų – per 13 tūkst. (2021 m. – 3,2 tūkst.), studijų baigiamųjų darbų, daktaro disertacijų (ETD) per 21 tūkst. (2021 m. – 2,6 tūkst.) įrašų. Į naujai sukurta bibliografinių įrašų kolekciją Apie Universitetą perkelta beveik 6,7 tūkst. publikacijų apie buvusius Aleksandro Stulginskio ir Lietuvos edukologijos universitetus.

VDU CRIS talpykla kasmet gausiai turtinama el. visateksčiais dokumentais. Iš viso talpykloje jau sukaupta beveik 35 tūkst. (2020 m. – 30 tūkst.) el. visateksčių dokumentų (621 e. knyga, 51 e. žurnalo archyvas (iš kurio 23 šiuo metu VDU leidžiami žurnalai), per 12 tūkst. straipsnių, per 21 tūkst. ETD bei 724 kiti dokumentai ir 11 duomenų rinkinių). Iš paminėtų dokumentų 84 proc. yra laisvai prieinami internete, 15 proc. – intranete. 71 proc. VDU CRIS esančių publikacijų ir kt. sukauptų įrašų yra su visateksčiais dokumentais arba pateiktomis išorinėmis nuorodomis (per 14,6 tūkst.) į visateksčius. Ataskaitiniais metais talpykla papildyta per 4,8 tūkst. visateksčių dokumentų (160 el. knygų, 1,6 tūkst. el. straipsnių, 2,6 tūkst. ETD, 8 mokslinių tyrimų duomenimis bei 505 kitais). Teigtina, kad Universitete sėkmingai įgyvendinamos 2020 m. patvirtintos „Vytauto Didžiojo universiteto atvirosios prieigos prie mokslinių publikacijų ir mokslinių tyrimų duomenų gairės“, kuriose paskelbti Universiteto atvirosios prieigos principai, kurių turi laikytis mokslininkai.

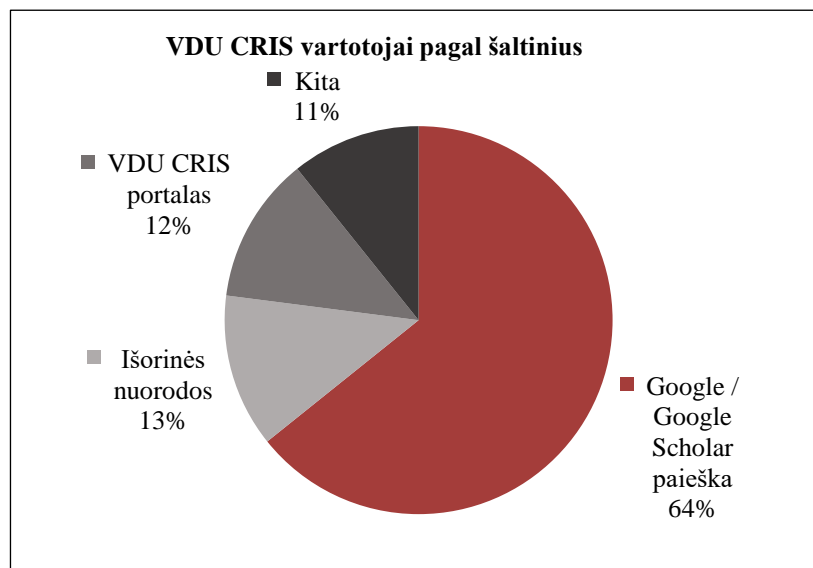
VDU CRIS sukurta per 1,5 tūkst. aktyvių mokslininkų profilių, iš kurių beveik 44 proc. su užpildyta detalioja informacija apie jų profesinę, mokslinę pedagoginę kvalifikaciją, pripažinimą, apdovanojimus, dalyvavimą organizacijose, kviestines paskaitas, dėstomus dalykus ir kitas veiklas. Sistemoje sukurti 664 Universiteto vykdomus projektų, 139 padalinių bei 44 mokslo klasterių aprašai. Pradėti kaupti ir saugoti pirmieji mokslinių tyrimų duomenys. Tarp publikacijų, mokslininkų, padalinių, projektų ir kitų informacinių vienetų sukurtos kryžminės sąsajos.

Pastaraisiais metais matome itin spartų VDU CRIS turinio panaudos, sklaidos didėjimą. Per 2021 metus VDU CRIS portalą aplankė 344 tūkst. unikalų vartotojų, kurie atliko 3,5 mln. veiksmų (įrašų peržiūras, visateksčių dokumentų atsiuntimus). Ataskaitiniais metais VDU CRIS buvo atlikta beveik 1,2 mln. peržiūrų (detaliau apie top šalis, kuriose atliktos peržiūros 1 pav.), beveik 2,3 mln. atsisųstų visateksčių.

1 pav. Publikacijų peržiūros pagal šalis VDU CRIS

Atsisiuntimų skaičius palyginti su 2020 m. išaugo beveik 4 kartus. Tikėtina, kad prie tokios sparčios VDU CRIS turinio sklaidos augimo pasaulyje prisidėjo įdiegti tokie sistemos sklaidos kanalai kaip Google ir Google Scholar. Net 64 proc. vartotojų VDU CRIS pasiekia per minėtus įrankius.

2 pav. VDU CRIS vartotojai pagal šaltinius

Ženkliai auga sistemos turinio panauda ir mobiliuojoje aplinkoje. Mobiliaisiais prietaisais ir planšetėmis VDU CRIS pasiekia 32 proc. vartotojų, o kompiuteriais – 68 proc.

Ataskaitiniais metais eksploatuotą VDU CRIS publikacijų duomenų bazės (PDB) ataskaitų generavimo sistemą sudarė Universitetui reikalingi publikacijų sąrašai, ataskaitos atestacijai ir konkursui, aukščiausio lygio produkcijai, Universiteto mokslo informacinei sistemai MATIS, LMT institucinio vertinimo sistemai „Vieversys“. Nuolat pildyta ir optimizuota Clarivate Analytics Web of Science (1998, 2000 – 2020) ir Scopus (2011–2019) citavimo rodiklių duomenų bazė.

2021 m. buvo rengiama diegimui ir pradėta diegti technologiškai atnaujinta VDU CRIS platforma.